

FIRE sektorea

1. FIRE: sua ote?

FIRE delakoa akronimoa da: *Finance* (finantza), *Insurance* (asegurua) eta *Real Estate* (ondasun higiezinak edo higiezin erreala) batzen ditu. FIRE sektore bereziak gaurko ekonomian daukan eragina Hudson-ek ikertu du sakonki (ikus *Saving, Asset-Price Inflation, and Debt-Induced Deflation*¹). Eragina hain handia izanik, esan daiteke *Fire ekonomian* bizi garela.

Kontsumoaren eta inbertsio berriaren arteko aspaldiko eskeman, enpresek (a) kapital ondasunetan inbertitutako mozkinak lortzen zituzten; eta (b) enplegatuei ordaintzen zieten, beroriek produzitutako ondasunak erosteko, eginkizun horretan beren errenta erabili zutelarik. Geroago gobernuaren rola kontuan edukiz, beste eskema bat azaldu zen: maiz gobernuak gastatzeko zeukaten ahalmena ekonomian sartu zuten, aurrekontu defizitak erabiliz, enpresariei eta enplegatuei zergak jarriz, eta gastu publikoa ekonomiari gehituz (Keynes-en ekarpena berau).

Orain, aldiz, makroekonomian egoera berri batean bizi gara. Aurrezkiak, oro har, ez dira inbertsio zuzenean erabiltzen. Aurrezkiak inbertituta daudenean sistema erabat konplexuagoa da gaur egun. Izan ere, aurrezki gehienak maileguz ematen dira. Hortaz, ekonomian bi sektore nagusi azaltzen dira: (a) ohiko sistema, non irabazitako mozkinak inbertitzen baitira kapital ondasunetan eta ondasunak produzitzeko eta zerbitzuak hornitzeko lan-indarraren enpleguan; eta (b) interes, dibidendu, errenta, finantza-kuotak eta monopolio irabazien forman azaltzen diren *rentier* delakoen mozkinak. Azken irabazi horiek askoz handiagoak dira irabazitako mozkinak baino.

Ekonomian sektore berri bat eratu da, FIRE izenekoa zeinak erabat aldatu baitu ohiko ekonomiaren funtzionamendua. Produkzio eta kontsumo gastuak ekonomiaren ordainketa-fluxuen ehuneko 0,1 baino gutxiago dira. Egungo transakzioak burtsa-balioak, bonuak, banku-maileguak, finantza-aukerak, deribatuak eta atzerritar diru transakzioetarako dira. (Kasu, finantza-transakzio horien *eguneroko* balioa AEBetako urteko errenta nazionala baino handiagoa da.)

Aurrezki-tasa Keynes-ek aurreikusituenaren kontra mugitzen da. Izan ere, egungo ekonomia finantza-burbuila gisa ikus daiteke, Keynes-ek deskribatutako Depresio Handiko deflazioaren kontrakoa. Hortaz, kreditua (eta, beraz, zorra) sortzen da burbuila puzteko, ez kapital eratze zuzena finantzatzeko. Hedapen monetarioa eta ondasunetako eta aktibo merkatuetako prezioak asimetrikoki mugitzen dira. Ondorioz, aktibo-prezioko inflazioa batera doa ondasun-prezioko geldialdiarekin eta lan-indarraren gastatzeko ahalmenen deflazioarekin.

Keynes-ek ezin aurreikusituz zezakeen egoera berri hori. Izan ere, orain aurrezkiak erabiltzen dira zor-eramaileko interes berriak sortzeko: aurreztaileek eta finantza-erakundeek beren errenta, dibidendu eta kapital irabaziak balio-titulu gehiago erosteko erabiltzen dituzte, edo mailegu gehiago luzatzen dute edota jabegoa erosten dute (eta ez *output* korrontean gastatu). Modu horretan handituz doan zor orokorrak (eta zor horri balantza-orriko kontra-partidan orekatzen dioten aurrezkiek) interes-zamak jasaten ditu, errenta zor-zerbitzuetara desbideratuz: aurrezkiak ez dira zuzenki gastatuak izan, ez kontsumoan ezta inbertsio zuzenean ere.

Jakinaenez, ekonomia nazional bat bereizten dituen erakundeak hauexek dira: aurrezkiak eta inbertsioak zuzentzen dituen jabegoa eta finantza-erakundeak eta merkatuak moldatzen dituen zerga-politika publikoak. Politika horiek FIRE sektorearen ezaugarria determinatzen dute. Aipatu bezala, egun edozein ekonomiatan ezaugarriarik handiena jabegoa eta finantza-sektorearena da: sektore

¹ <http://michael-hudson.com/2004/06/saving-asset-price-inflation-and-debt-induced-deflation/>.

horren errenta, interes, monopolio-errenta, eta *kapital* irabaziak (gehienak higiezin errealeko irabaziak) ikaragarri handitu dira errenta nazional beste osagai osoen gaineratik.

Ikasliburu gehienetan ez dituzte finantza-politika eta politika fiskal berri hauek aztertzen. Keynes berak ere gizabanakoak irabazitakoen zati bat aurrezten zuela planteatu zuen, baina ez zen konturatu finantza-erakundeek beren errenta osoa aurrezteko joera zeukatela. Are gehiago, denboraren poderioz, interes, dibidendu eta errentaren fluxu horren proportzio handia (handituz doana berau) gero mailegu berrietan erabiltzen da, kapital ukigarriaren eraketan inbertitua izan barik.

Hortaz, aurrezteko bi joera desberdin bereizi behar dira: (1) ondasun eta zerbitzuak ekoitziz, lan-indarrak eta enpresa industrialak irabazitako errentatik datorrena; eta (2) FIRE sektoretik datorrena, irabazitako zor zerbitzutik eta errenta-karguetatik. Horrela, ekonomia bi zati ezberdinetan bananduta dago, FIRE sektorea gainontzeko ekonomiatik bereizita egonik: (a) produkzio eta kontsumo ekonomia, kapital finkoa eta lan-indarra osatzen dituen; eta (b) ekonomikoki jabego eta finantza-sektore handiagoa, *rentier*-errenta jasotzen duena (finantza-zerbitzuko kuotak ere barne).

Nahiz eta aurrezki netoa ez handitu, funts mailagarrien bolumena areagotuz doa. Funts horiek, interes, dibidendu, tituluak eta jabegoen eta tituluen jabeek dagozkien errenta gisa daude metatuta. Errenta horiek finantza-erakundeek (aseguru konpainiak, pentsio- eta mutua-funtsak) dagozkien heinean, irabazi horiek aurrezteko joera ia %100koa da. Egia da bankuek beren gordailuei interesak ordaintzen dizkiela, aseguru- eta pentsio-funtsak beren politika-sustatzaileei ordaintzen dieten modura. Hala ere, interes eta dibidendu horien gehiengoa kontuetan uzten dira metatzeko. Ondorioz, esponentzialki handitzen den interes konposatuko aurrezki-kurba azaltzen da.

Gaur egunean aurreztearen arazoa ez da soilik kopuru hori ez dela *gastatzen*. Gero eta aurrezkien proportzio handiagoa berriz mailegatzen da, edo tituluetan, dibidendu-eramaileko burtsa-balioetan eta errenta-eramaileko jabegoetan inbertitzen da; horrela ekonomia, oro har, interes-eramaileko zorren jabego bilakatzen da. Aurrezki horiek beren kabuz hedatzen dira, beraien interesak mailegu berriak eta beste errenta-eramaileko aktibo bilakatzen diren heinean, esponentzialki hazten den kurba gisa handituz. Kurba esponentzial hori interes konposatukoa da. Bien bitartean, zorraren hazkundera *pari passu* hazten da.

Hurrengo atalean ikusiko dugun moduan, bi joera desberdin horiek kontutan edukiz, FIRE sektorearen ondorio zuzenak azaltzen dira ekonomian: *aktibo-prezioko inflazioa* eta *zorrak indusitutako deflazioa*, biak batera.

Gero eta aurrezkien proportzio handiagoa berriz mailegatzen da, edo tituluetan, dibidendu-eramaileko burtsa-balioetan eta errenta-eramaileko jabegoetan inbertitzen da; horrela ekonomia, oro har, interes-eramaileko zorren jabego bilakatzen da.

2. Inflazioa, langabezia eta FIRE delakoa²

Oraindik keynestar askotxok uste du aurrezkiek inbertsioa eragiten dutela. Errealitatea, alta, bestelakoa da: produkzio medioetan zuzenki inbertitzen ez diren aurrezkiak akzio, bono eta higiezin errealetan inbertitzen dira. Tituluetan edo jadanik existitzen den jabetzan inbertitzeak ez dauka enplegurako efektu positiborik. Hala, finantza-sistema sinbiosian dago ekonomia 'errealarekin'. Sistema bakoitzak bere hazkunde-dinamika dauka. Sistema finantzarioak interes konposatuan

² 2007an idatzitakoa, hots, [krisia lehertu baino lehen: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/09/16/fire-sua-ote-inflazioa-langabezia-eta-fire-delakoa/>.](http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/09/16/fire-sua-ote-inflazioa-langabezia-eta-fire-delakoa/)

esponentzialki hazteko joera du: aurrezkien hazkunde esponentzialak ekonomia errearen hazkundera gaitzen du.

Bestalde, aurrezkien bolumen metatuak Keynesek analizatu ez zuen dinamika baten bidez hazten dira: kapital irabazien dinamikan hain zuzen. Jabetza eta finantza-tituluak garestitu egiten dira denborarekin. Prezio handitze horren kausarik garrantzitsua hau da: aktiboen bolumen fisikoak astiro hazten da, fondo mailegagarrien finantza-bolumena esponentzialki hazten den bitartean. Horrela mailegaturiko kredituak ez du kontsumorik edo inbertsiorik handitzen. Alderantziz, zorrak sortzen ditu, haien zamek merkatuak murrizten baitituzte. Aurrezkiak eta zorrak batera hazten dira, aurrezki garbian inolako hazkunderik gabe.

Aurrezki berria finantza-instituzioek zor-zerbitzuko irabaziak mailegu berrietan birziklatzen dituztenean sortzen da, mailegu horien kargak etorkizunean are errenta gehiago xurgatzen dutelarik. Ondorioz, errenta nazionalarekiko aurrezki gordina (eta beraz, zorra) handitu egiten da.

FIRE sektorea (*Finance, Insurance, Real Estate*) handituz joan da ekonomia 'errearen' kaltetan. Sektore horrek errenta husten du interes, errenta eta monopolio-irabazi forman, eta horiek gero eta gehiago ordaintzen dira interes eta finantza-kuoten modura. Horrela aurrezki eta birmailegatze ziklo berria martxan jartzen da, FIRE sektorearen beraren bidez, ez gainontzeko ekonomiaren bitartez. Interesak zenbat eta gehiago hazi kreditu emaileen eskuetan, orduan eta arinago handitzen da fondo mailegagarrien eskaintza, "*interes konposatuaren magiari*" esker³. Errenta hori maileguz ematen da eta interes berria handitu ("*interesa interesaren gainean*").

Aipatu bezala, hazkunde hori gehienbat finantza-tituluak eta leku-tituluak jabetza erostearren mailegatzen da, ez kapital eraketa hornitzearren. Finantza-dinamika horrek areagotu egiten du aktibo-prezioko inflazioa, zeinak bere aldetik kapital ondasunetan zuzenki inbertitzeko pizgarria murrizten baitu, errazagoa baita kapital irabaziak lortzea industria-mozkinak irabaztea baino. Gainera, zenbait herrialdetan industria sektorean ez bezala, higiezin errealeko sektoreak ez du mozkinik deklaritzen (eta beraz, ez du errenta-zerga ordaintzen).

Aurrezkiak eta zorra beren testuinguru instituzionalean ikusirik, bankuek eta inbertsiogileek aktibo-prezioko inflazioarekiko eta zor deflazioarekiko duten jarrera argi azaltzen da. Izan ere, mailegu luzatze eta kreditu gehienak mailegu hartzaileen bidez zuzentzen dira kapital merkatuetara, horiek jabetza edo finantza-tituluak erosten baitituzte. Ekonomiaren aktiboak zorrarekin eta berorren interes-zamarekin kargatzen diren heinean, kreditu hazkunde horrek ordainketa interesak kentzen ditu. Hori dela eta, maiz aktibo-prezioko inflazioak zor deflazioa ekartzen du. Bestalde, finantza-erakundeek luzaturiko kredituen bidez, erosleek jadanik existitzen diren aktiboak erosten dituzte, ez ondasun eta zerbitzuak.

Zor amortizazioa aurrezki gisa defini daiteke, NIPA *National Income and Product Accounts* delakoak egiten duena. Berrordaintze horien gehiengoa kreditu hartzaile berriei luzatzen zaie mailegu modura. Keynesek uste zuenaren aurka, aurrezkiak mailegatzen diren heinean (eta ez inbertitu), haiek etorkizuneko errenta kontsumotik eta inbertsiotik desbideratzen dute, zor zerbitzua ordaintzearren. Zentzu honetan finantza-erako aurrezkien hazkundera zor orokorrari gehitzen zaio, eta hortaz, zor-deflazioan eragina dauka. Hori gertatzen da bankuek, aseguru konpainiek edo beste finantza-erakundeek aurrezki ia guztiak maileguz luzatzen edo berrinbertitzen dituztenean.

Esan bezala, gero eta aurrezki eta kreditu berri gehiago erabiltzen dira mailegu berrietan, higiezin erreala, tituluak eta bonoak erosteko. Hau da, helburu espekulatiborako, eta ez inbertsio eta enplegu berri zuzena sortzeko. Hala, gauzak okertu egiten dira, finantza-irabaziak tasa txikiagoan zergatzen baitira, finantza-sektoreko lobby politikoaren botereari esker.

³ Ikus <http://home.ubalt.edu/ntsbarsh/Business-stat/otherapplets/CompoundCal.htm>.

Bien bitartean, burbuilatik zenbat eta irabazi gehiago lortu, orduan eta boteretsuagoak bilakatu dira haien onuradunak. Beren botere ekonomikoa botere politiko bilakatu dute, zergak are gehiago jaisteko eta finantza-espekulazioa desarautzeko -horrekin batera iruzurrak, kontabilitate praktika ustela, eta zergak ez pagatzearren itsasoz beste aldetiko paradisu fiskaleko guneak erabiliz-.

Beraz, gaur egun, mozkina lortzeko inbertsio aukera gutxi daude. Aurrezkien hazkunde esponentzialak aukera horiek gaintzera jo du, eta beraz, mailegatu egiten da. Mailegatze hori justifikatu daiteke, tarte baterako gutxienez, aktibo prezioak altxatzen diren heinean. Adibidez, etxerosleek eta inbertsiogileek jabetza erosteko zorretan jartzeak merezi duela ikusten dute. Hori *prosperitate*-tzat hartzen da, nahiz eta prosperitatea finantzarioa izan eta ez industrialia. AEBetan eta Britainia Handian maileguen %70 inguruk higiezin errealeko hipoteken forma hartzen dute. Horrela, aurrezki berri gehienek eta kreditu-sormenek mailegu hartzaileei etxeen eta bulego-eraikinen prezioak altxatzeko aukera ematen diete. Ondorioa hau da: etxea lortzeko kontsumitzaileek ordaindu behar duten prezioa areagotzea.

Aktibo-prezioko inflazioak eta zorrak gidaturiko deflazioak ondorio kaltegarri zuzenak dituzte hala jende xehearengan nola industrian. Ondasun eta zerbitzuetan dirua gastatzen denean produktuen prezioak igo daitezke: ondasun-prezioen inflazioa da hau. Baina aktiboetan (tituluetan, bonoetan eta higiezin errealean) dirua gastatzen denean, soilik aktibo horien prezioak altxatzen dira. Egun, aktibo-prezioko inflazio mota hori handituz doa, ondasun-prezioen inflazioa kontrolatzen den bitartean. Hortaz, kapital irabaziak (espekulaziotik datozenak) eta industrietatik (inbertsio ukigarri zuzenetik datozenak) datozen mozkinak bereizi behar dira.

Inbertsiogileek errazago lortzen dituzte prezio-irabaziak, hots, kapital irabaziak, tituluetan, bonoetan eta higiezin errealean inbertituz, alegia, FIRE delakoan. Ondorioz, aurrezkiak eta kreditua inbertsio zuzen berritik desbideratzen dira. Eta, langabezia azaltzen da.

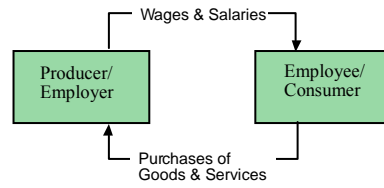
3. Ekonomia irudietan

Michael Hudson ekonomialariak honela irudikatzen du produkzio/kontsumoaren gehi gobernua gehi FIRE delakoaren bateratasuna ekonomian⁴.

a) Lehen etapa

⁴ Ikus M. Hudson-en "Saving, asset-price inflation, and debt-induced deflation", in R. Wray and M. Forstater (ed.) (2006) *Money, Financial Instability and Stabilization Policy*. Halaber, ikus <http://www.unibertsitatea.net/otarrea/gizarte-zientziak/ekonomia/ekonomia-irudietan>.

Fig. 1
Economy #1
Production/Consumption*

* The "Real Economy" without FIRE and Government

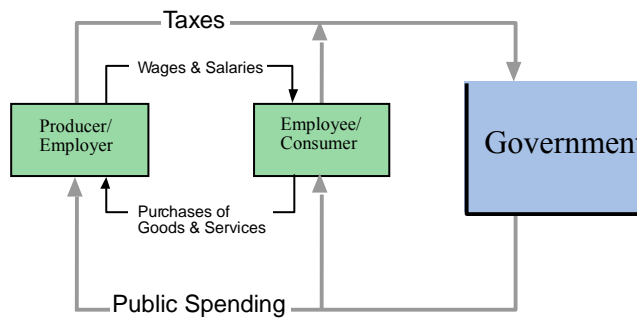
Irudi honen bidez hauxe ikus daiteke: Fluxu zirkularrak produkzioa, kontsumoa eta inbertsio berria lotzen ditu. Enplegatuak beren enplegatzaileak jasotzen dituzte, geroago kapital ondasunetan inbertitzeko; beraiek beren enplegatuak ordaintzen diete, zeintzuek beren errenta gastatzen baitute berek produzitzen dituzten ondasunak erosteko.

b) Bigarren etapa

Produkzioa eta kontsumoa ekonomiaren zati bat besterik ez dira. Izan ere, gobernuek zergak eta kuota biltzen ditu, gero gastatzeko. Batzuetan gobernuek aurrekontu superabitak dauzkate (goburuaren aurrezteko modua): horiek ekonomiaren gastatzeko bidetik errenta kentzen dute.

Baina askotan gobernuek gastatzeko ahalmena injeztatzen dute ekonomian aurrekontu defiziten bitartez (defizit horiek finantzatzen dira zorretan jartzen).

Fig. 2
Economy #1 with Government*

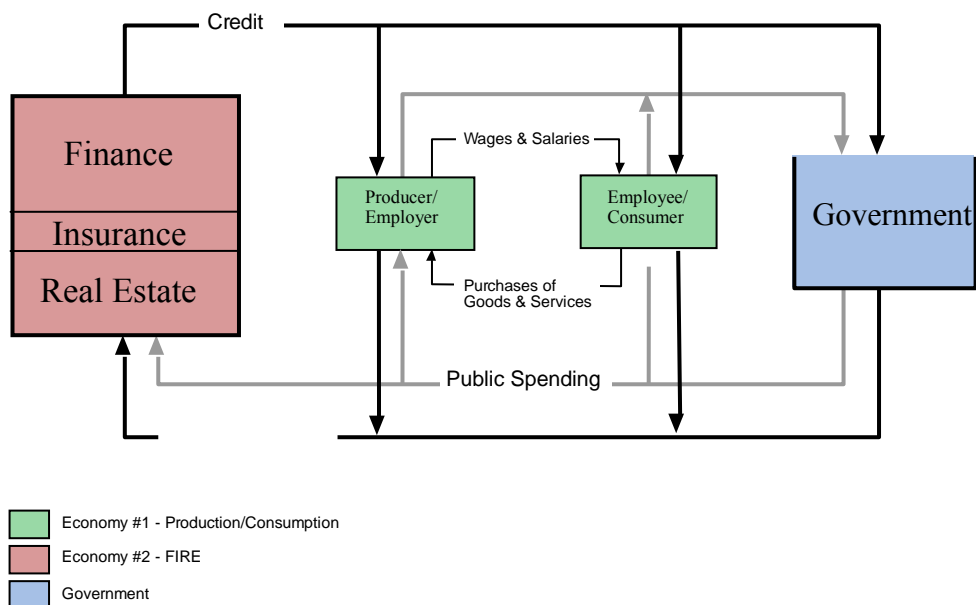

Economy #1 - Production/Consumption
 Government Spending & Taxes

* The "Real Economy" with Government and without FIRE

c) Gaurko etapa

Fig. 3
Interaction of Economy #1, Economy #2,
& Government

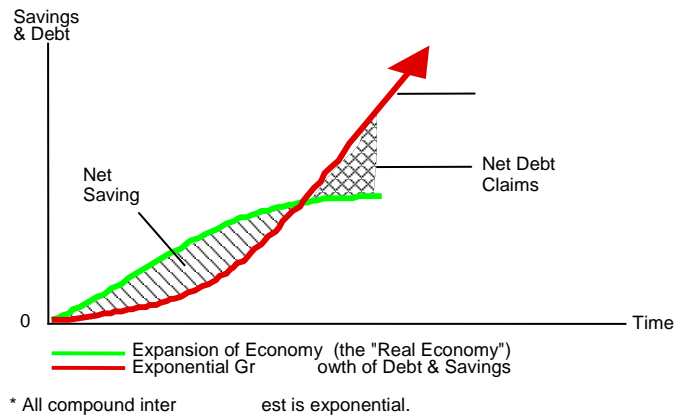
Irudi honen bidez hauxe esan daiteke: FIRE sektorea (hots, *Finance*, *Insurance* eta *Real Estate*) ekonomian sartu denetik, aurrezkiak beste modu batez inbertitzen dira, ez baitira erabiltzen inbertso ukigarri zuzenean.⁵ Ondorioz, kapital irabaziak eta irabazi korranteak bereizi behar dira⁶.

4. Krisi finantzarioa eta ziklo ekonomikoak

Ekonomiak ez dira hazten geometrikoki. Haien hazkunde tipikoa S kurba batena da, ziklo ekonomikoa pixka bat gutxitzen joanez. Aurrezkien eta zorren hazkunde esponentziala ekonomia erreala baino handiagoa da. Interes-tasak gutxitzen ez badira, zor-zamak errenta desbideratuko du ondasun eta zerbitzuetan gastatuzetik, ekonomia beherantz bultzatuz (ikus 1. irudia).

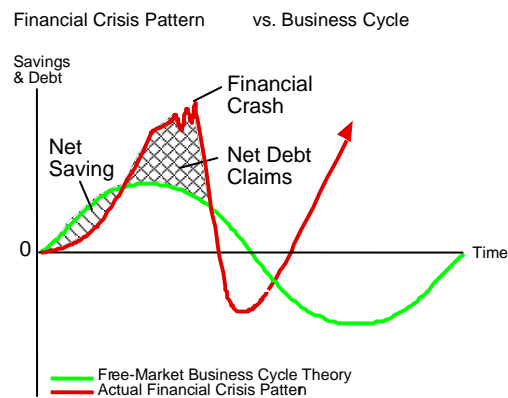
⁵ Ikus FIRE: sua ote?: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/07/01/fire-sua-ote/>.

⁶ Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/10/08/sua-fire-ote-burbuila-finantzarioak/>.

1. Irudia: Zor osoaren hazkundeak ziklo ekonomikoa gutxitzen du

Beste aldetik, 2. irudian ziklo ekonomikoa eta krisi finantzarioaren modeloa ikus daitezke⁷.

2. Irudia: Krisi finantzarioaren modeloa eta ziklo ekonomikoa

5. Hipotekak: morrontzarako bide zuzenak⁸

Hipotekak, baina etxebizitzaren prezioa hain handia izanik 'inbertsioa' ere esaten zaienak, denbora laburrean zorra aberastasun bihurtzeko bidea barik, morrontzarako bidea dira, autorearen arabera. Izan ere, etxebizitzaren prezioek gora egiten, puztzen, segitzen badute, bankuek eta etxe-jabeek galerak izateko arriskua dute, Estatu Batuetan gertatu berri den bezala.

⁷ Ikus aurreko 5. eta 6. oharra eta <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/finantza-kapitalismoa-eta-burbuila-ekonomia>.

⁸ 2007an idatzia: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/08/18/hipotekak-morrontzarako-bide-zuzenak/>.

Etheen prezioak erabat handitu dira, hain maila gorenean non hipoteka bati 'inbertsioa' deitzen zaion. Argudioa honelakoa da: gaur egun X euro maileguz hartzeak, hurrengo Y urteren buruan 2X euro baino gehiago atzera ordaintzea dakar. Higiezin errealeko burbuilaren logikan, zorrak aberastasuna berdintzen du. Harrigarria. Izan ere, soluzioa hitz soil baten inguruan biribildu daiteke: errenta. Errenta ekonomikoa, alegia, gauza baten jabetzaren ondorioz, norberak irabazten duen mozkina, irabazia. Hainbat forma hartzen ditu errenta horrek: lizentzia-kuota, aurrezki-kontu baten interesa, burtsa-balore baten dibidendua edo etxe bat saltzean lortzen den kapital irabazia. Giltza hauxe da: errenta ekonomikoa lortzeak ez du behar esfortzurik. Jendea *rentier* bilakatu da, errentadun alegia. Higiezin errealeko boomarekin, jende askok gaur aparteko zorrak har ditzake eta bihar izugarritzko kapital irabaziaz lortu. Horixe da mezua.

Errealitatea, alta, bestelakoa da. Izan ere, higiezin errealeko burbuila kontu handiarekin puztu, eraiki egin dute, etxe-erosleen beita lortzearren. Amua diru erraza lortzea da. Tranpa peoi-sistema modernoa da, balioa azkar gutxitzen zaion aktibo baten zorra ordaintzeko, bizi osoa lan egiten ematea.

Baina nahiz eta burbuilari esker zerbait irabazi, burbuila lehertuko da, eta jendea ez da biziko *rentier* handi modura, zor-morrontzan baizik.

Morrontzarako bide berri hori mailegu batekin hasten da, hipoteka baterako maileguarekin. Bankuek hipotekak bultzatzen dituzte, bezeroei esanez diru 'gutxi' ordaindu behar dutela hilean. Bankuek ez daukate inolako presarik, gero hileko dirua berreskuratzearen. Bien bitartean, eraikinak gero eta gehiago depreziatu daitezke, nahiz eta jabetzaren merkatu-balioa handitu. Izan ere, higiezin errealeko inbertsiogileek beren errenta ekonomiko gehiena beren eraikinetarako 'depreziazioko' zigorrean ezkututzen dute, nahiz eta eraikin horiek merkatu-balioa irabazi (gainera, zenbait herrialdetan, gobernuek zerga-zama jabetzatik lan-indarraren eta kontsumoaren gainera aldatu dute. AEBetan kasu, kapital-irabaziaz ez dira zergatzen: Hudson (2006, *The new road to serfdom*⁹).

Dena den, azken urteotan etxe-jabetzarako inbertsiorik handiena ez da izan etxe baten jabe izatea, edo zergak alboratzea, aurrera joateko betiko itzaropena baizik: X euroko etxe baten prezioa, urte konkretu batean %15a handitzen bada, jabeak 0,15X euroko kapital-irabazia jasoko du. Horrelako jabe askotxo biharko kapital-irabaziaz gaur saltzen ari dira etxeeko kapital propioko maileguak hartuz. Faktore horien guztien ondorioz, gero eta jende gehiagok jo du higiezin errealeko merkatura eta etxearen prezioak handitzen dira (azken hamar urteotako datuak begi bistakoak dira.) Hazkunde hori kontsumitzaile-prezio indizea baino azkarrago doa, nahiz eta etxe-kostuak ia bertsuak izan. Horrek esan nahi du gero eta jende gehiagok diru gehiago zor diela bankuei. (AEBetan zor hori amerikar Barne Produktu Gordina baino handiago izan daiteke hamarkada honen bukaerarako: Hudson, 2006).

Baina boomak ezin du betiko iraun. Hazkundera geldituko eta merkaturia apurtuko da. Hori ulertzeko, teoria ekonomikoari begiratu behar zaio. Ez soilik produkziogileen eta kontsumitzaileen arteko ohiko harremanari. Keynesez geroztik, gobernuek ere rol adierazgarria jokutzen du ekonomian. Kontua da hirugarren eragile bat sartu dela ekonomian aspalditik: FIRE sektorea, hots, Finantza (Finance), Asegurua (Insurance) eta Higiezin erreala (Real Estate). Sektore horrek erabat aldatu du ekonomiaren funtzionamendua (Hudson, *Saving, Asset-Price Inflation, and Debt-Induced Deflation*¹⁰).

FIRE sektorean interes ondarea esponentzialki hasten da: (1) interesa denborarekin konposatzen den heinean, zorra bikoizten da eta gero, berriz bikoizten da; eta (2) interes-ordainketak arin birziklatu daitezke zor handiagoan. Zenbat eta interes gehiago ordaindu, orduan eta mailegu gehiago luzatzen

⁹ Ikus *Harper's Magazine* Vol. 312, No. 1872 May 2006: <http://michael-hudson.com/2006/04/the-new-road-to-serfdom-an-illustrated-guide-to-the-coming-real-estate-collapse/>.

¹⁰ Ikus 1. oharra.

dute bankuek. Eta mailegu berri horiek, beren aldetik, higiezin errealerako eskari gehiago bultzatzen dute --hortaz, etxe-jabeei are mailegu gehiago hartzea permititzen zaie etorkizuneko kapital-irabazien esperoan-.

Ekonomia berri hori 'rentier-ekonomia' dei daiteke. Ametsa hauxe da, alegia, FIRE sektorea handitzea, zergak ez ordaintzea eta boomean parte hartzea. Ez da behar lan egitea, edo zerbait produzitzea, ezta teknologia berrirako eta azpiegiturarako inbertitzea ere. Interes konposatuen mirakuluak gutariko bakoitza *rentier* bilakatuko du, interes, dibidendu eta kapital-irabaziak jasoz.

Errealitatean, ordea, ezin gara guztiok *rentier* izan. *Rentier*-klaseak zordun pilo bat behar du. Ez dago beste biderik (izan ere, AEBetan azken bi hamarkadetan, ipar amerikar gehienek errenta-pastelaren beren zatia gutxitzen ikusi dute. Nahiz eta higiezin errealeko pastelak, oro har, handitu egin. Bakoitza pixka bat aberatsago bilakatu da, baina jende aberatsa are aberatsago bihurtu da, askoz aberatsago).

Kontua da ekonomia erreala (produktu eta zerbitzutan aritzen dena) ez dela esponentzialki hazten, ezta lerro zuzenean ere, S kurba baten bidez baizik. Negozioak onak direnean, lan-indarrerako, baliabideetarako eta krediturako eskaria handitzen da; horrek alokairu, prezio eta interes-tasak areagotzen ditu, zeintzuek, beren aldetik, ekonomia depresiorantz jotzen baitute. Hauxe da interes konposatuen mirariaren bukaera. Negozio-zikloak beherantz jotzen duenean, zordunek ezin dute ordaindu, eta haien zorrak porrota ekonomiko bati daude lotuak (mailegu txar horietan inbertiturako aurrezki guztiekin batera).

Etheen prezioak izugarri handitu dira, erabat puztu. Joerak horrela segitzen badu, hala etxe-jabeak nola bankuak galeretarako arriskuan egongo dira. (Hori jadanik ikusi da AEBetan, zeren etxeak merkatu baitira: prezioak merkatzen ari dira nahiz eta erosleek hipoteka totalak berdin dirauen edo handitu). Azkenean etxearen prezioa jarriko da etxe-jabeek zorduntzen duten baino beheragoko mailan, ekonomialariek 'ekitate negatiboa'¹¹ deitzen duten egoeran. Ekitate negatiboko etxe-jabeak harrapaturik daude: ezin dute saldu -merkatu-prezioak ez du estali haiek bankuari zor diotena-, baina oraindik bankuei hileroko ordainketak egin behar dizkiete. Haien aukera bakarra beste arlo batzuetan gastatzeari uztea da (kontsumoa gutxituz) edo etxea -eta beragatik ordaindu zuten guztia- galtzea hipoteka ez ordaintzeagatik.

Higiezin errealeko booma 'askatasun ekonomikoaren' promesarekin hasi zen. Baina gero eta langile gehiagok zor-zerbitzuko bizitza osorako harrapaturik bukatuko dute segur aski. Ekonomia ere murriztuta egon daiteke: gero eta zor-zerbitzuko ordainketa gehiagok beste kontsumitzaile-gastu batzuetatik errenta desbideratuko dute, zorrak berak iraungo duen bitartean. Morrontzarako bidea irekita dago, baita Euskal Herri osoan ere.

6. Finantza-burbuilak¹²

Zenbat iraun dezakete burbuilek handitzen eta puztzen? Kreditu-eskaintza posiblea soilik jabetza eta titulu guztien merkatu-prezioak mugatzen du. Prozesu hori irekia da; kreditu sormen berri bakoitzak aktiboek merkatu-balioa puztzen duen heinean, aktibo horiek mailegu berrietarako erabili ahal dira.

Prezioak handituz doazen aktiboak erostearren, burbuilak lehertu arte, dirua maileguz hartzen duten inbertsiogileei profita ematen diete burbuilek. Dirua egiteko biderik aukeratuena zorretan jartzea da, eta ez etxea galtzea. Higiezin errealeko inbertsiogile modernoek leloa hauxe da: *Errenta, interesa ordaintzeko da*, eta hori berori korporazio-erasotzaileei aplika dakieke, zeintzuek kredituan erositako konpainien irabaziak beren bankuei eta bono-edukitzaileei berrordaintzeko erabiltzen

¹¹ Ekitate negatiboaz, ikus http://en.wikipedia.org/wiki/Ownership_equity.

¹² 2007an idatzia: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/10/08/sua-fire-ote-burbuila-finantzarioak/>.

baitituzte. Higiezin errealeko inbertsiogileak eta korporazio finantza-ofizialek *kapital irabazien* atzean dabilta.

Ez dago inolako loturarik inbertsio zuzen berriak gauzatzearekin. Izan ere, aktibo-prezioko inflaziotiko zerga-eta-geroko etekina handiagoa da mozkinak lortzeko zuzenki inbertituz lor daitekeena baino. Jubilatua, alargunak eta umezurtzak hobeto daude kapital irabazitik biziz, haziz doan beren balore-sortaren zati bat salduz, eta ez interes-, dibidendu- eta errentako fluxua bilatuz. Mezua hau da: norberaren errenta hazten ez denean, jendea kapital irabazietatik bizi daiteke.

Balantze-orriak hobetzen dira kapital irabazien erritmoak interes-tasa atzean uzten duen bitartean. Zuritu behar den zor-zerbitzua bi modutan ordaindu daiteke handituz doazen aktibo balioen bidez: aktiboak salduz edo aktibo prezio handiagoen kontra maileguak hartuz. Arazoa gertatzen da errenta-korronteak ezin dituenean interes-tasak gehiagorik jasan. Orduan, finantza-sektoreak zor zerbitzu gisa errenta gehiago bereganatzen du, berberak kreditu berri modura hornitzen duena baino. Aktibo-prezioek beherantz jotzen dute --baina, noski, zorrak irauten dute. (Hau da Japoniaren kasua, 1990ean).

Aktibo-prezioko inflazioa epe luzean politika ona izango litzateke baldin eta ekonomiak, kapital irabaziaz direla medio, zorren bidez puztu ahalko balira. Zorrari emandako irtenbidea zor gehiago hartzea izango litzateke, aktibo-prezioko inflazio gehiago finantzatzearren. Baina dinamika horrek zor-deflazioa sortzeko aukera gehiago dauka, ondasun-prezioko inflazioa baino. (Gauza bat da aktibo-prezioko inflazioa eta beste bat ondasun-prezioko inflazioa).

Egia da kontsumitzaileen *aberastasun efektua* gertatzen dela, etxe-jabeek beren hipotekak birfinantzatzen dituztenean: etxe-kapitaleko mailegu berriak hartuz, zor zerbitzurako ordaindu behar den hilabeteko errenta desbideraketa gutxitzeko helburuarekin. (Horrek inflazio orokorrera eramango balu, interes-tasak handituko lirateke, inbertsiogileak burtsa-baloreak obligazioetara aldatzeko bultzatuz. Atzerritar inbertsiogileak eta espekulatuzaileak erretiratzen dira, prezio-beherapena azeleratuz. Horrek pentsio-funtsei, aseguru-konpainiei eta bankuei mehatxatzen die kapital galerarekin).

Mugarik posibleena aktibo-prezioko inflaziotik beretik dator, prezio/irabazi *ratio*-ak handitzen diren heinean. Interes-tasak eta beste etekin batzuk gutxitzen dira, pentsio-planerako eta aseguru-konpainietarako zail eginik jubilatuei ordaintzearren proiektatutako etekinak irabaztea. Edozein kasutan, aktibo-salmentak gehiago dira erosketak baino jubilatuei/enplegatuei *ratio* hazten den heinean, burtsa-balore eta bono prezioak gutxiaraziz.

Aktibo-prezioko inflazioa bere mugara iristen da interes-kargen irabazien fluxu osoa bereganatzen dutenean. Zorrak finantzaturiko burbuilek populazioaren oinarriko %90tik erosteko ahalmen gehiago kentzen dute, berek hornitzen dutena baino. Zorrak handituz doazen etxe-prezioak akuitatzen ditu, baina kontsumitzaileen eskaria murrizten du. Halaber, palanka-efektuko salmentak edo enpresa konglomeratuak finantzatzeko burtsa-baloreak handitu ditzake, baina, kasu bietan, interes-kargen korporazio-irabaziaz bereganatzen dituzte eta inbertsio zuzena eta enplegu berria baztertzen dituzte.

Hortaz, kapital irabazien ibilbideak ohiko kategoria makroekonomiko keynestarrak konplikatu dituzte erabat. Nahiz eta (AEBetan behintzat) irabazi horiek ez egon errenta-estatistiken barruan, giltza bilakatu dira analizatzeko nola aktibo-prezioko inflazioak ekonomia *erreal*a zor-deflaziora daraman. Ondorioz, galdera egin daiteke ea ekonomiaren zein arlo den *errealagoa* eta boteretsuagoa: kontsumo eta produkzio ugigarriaren arloa ala finantza-sektorearena.

Jasan ote daitezke zor eta aurrezki orokorrak denbora-mugarik gabe? Historikoki, aurrezkiak porrot ekonomikoaren uhinetan agertu dira. Argudioa argi dago. Aurrezkiak, maileguak eta finantza-inbertsio ez-zuzena interes-konposatuaren bidez hazten direnean, inbertsio ukigarri berririk ezean, zertxobait eman behar da: zorraren gainegitura ordaintzeko gaitasunaren erlazioan sartu behar da.

Finantzaren hondamenak azkarrago gertatzen dira epe luzeko metatzea baino. Alde batetik, ekonomia *errealaren* zikloen eredia azaltzen da --igoera gradual bat eta gero jaitsiera graduala-- eta, beste aldetik, bat-bateko finantza- eta jabetza-prezioen kolapsoa.

Finantza-krisiak ez dira konpontzen prezio-egokitzapenen bidez. Ia krisi guztiek gobernu esku-sartzea inplikatzeko dute. Finantza- eta jabetza sektoreak zor handitan daude, produkzio eta kontsumo sektoreekiko botere politikoa irabazten duten heinean: beren *lobby*-ek errentaren gaineko zerga-tasak jaisten arrakasta lortu dute. Horrela, kapital irabazien gaineko zergak inbertsio ukigarri zuzenetik *irabazitako* alokairuen eta mozkinen gaineko zergak baino beherago jarri dira.

Beste modu batez esanda, interes konposatuaren matematikak dioenez, aurrezkiak ezin dira kontserbatu epe luzean, ez baitago inolako politika publikorik horrelako aurrezkiak bermatzeko. Finantza-aurrezkiak eta zorrak tasa esponentzialetan haztera jotzen dute, ekonomiak soilik S kurban hazten diren bitartean, jasanezinezko tentsioak sortuz.

Finantza-tentsioak are politizatuago bilakatzen dira erakunde handiek eta populazioaren *gorengo %10-ek* ia aurrezki neto guztia daukatenean, aurrezki hori mailegatzen zaielarik *beheko %90i* eta industriari. Aberatsen balantze-orriko egoera handitzen da kapital irabazien zorraren metaketa baino handiagoak direnean. Beheko %90a ere profitatzen da finantza-burbuilaren lehen eta erdiko epeetan. Leloa hau da: *langileei finantza-kapitalista txikiak direlako mezua luzatzen zaie, ez kaleratuak edota lanpostuetan murriztuak izango direlako*. Baina beren etxeen goranzko balioan irabazi ahal dezaketan gehiena, produkzio- eta kontsumo-ekonomia odoletan jartzen duen zor-deflazioak berdintzen du.

Historiak erakusten duenez, hartzekodun eta zordunen artean polarizaturiko gizarteek ez dute iraun. Kasu, Erroma gaizki bukatu zen nahasketa batean: zorraren exekuzioan, lur-monopolioan, eta populazio gehiena bezero bihurtu zuen zerga-sisteman. Gaur egungo hirugarren munduko herrialdeetan nazioarteko zorrek haien arlo publikoa eta enpresa publikoak ezabatu dituzte.

Gure egunetako burbuila-ekonomian interes-kargak hedatzen dira mozkinak eta errenta bereganatzeko, barneko inbertsio zuzena eta enplegua erabat motelduz. Ekonomialari klasiko askok uste zuten errenta handituko zela superabit ekonomiko osoa bereganatzeko; orain badirudi interesek daramaten zorrak rol hori jokatuko duela, zeren, jakina denez, zorrak ordaindu egin behar baitira.

7. Zorrak ordaindu behar dira¹³

Hau da mezu argi bakarra: zorrak ordaindu behar dira. Normalean zorduna, hots, kreditu-hartzailea da ordaintzailea; arazoak daudenean, baita mailegu-emailea ere. Azken baldintzetan, maiz gobernuak ordaindu behar dute, azken mailegu-emaile gisa. Kontua da beti zorrak ordaintzen direla.

Nahasketa ikaragarria gertatu da azken hilabeteotan finantza-munduan (B. Moriarty, 2007, "*Humpty Dumpty...*"¹⁴). Arazoa orain azaldu bada ere, aspalditik dator (H. Liu, 2002, "*Creative accounting and destructive risk*"¹⁵).

¹³ 2007an idatzia: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/09/16/zorrak-ordaindu-behar-dira/>.

Moriartyk dioskunez, orain 460×10^{12} dolar daude deribatuetan, gehienak interes-tasa 'sentikorrei' dagozkienak. Kopuru horretatik 10^{12} dolarreko kopuru askotxo fikziozkoak, gezurrezkoak dira. Kopuru erraldoi hori ezin dute paperetan 'estali' banku zentralek, ezta guztiek batera ere. Baina argi egon beharko denez, zor guztiak zuritu behar dira, baita fikziozko zorrak ere.

Eman ditzagun zenbait zifra, kopuru erraldoi hori perspektiban edukitzearren. Munduko barne produktu gordina (BPG) 61×10^{12} dolarrekoa da. Haietatik AEBei dagokiena $12,2 \times 10^{12}$ koa da. Soilik deribatuetan aipatutako AEBetako kopuru erraldoia, 460×10^{12} dolar, AEBetako ekonomian urte osoan ekoizten dena baino 40 (berrogei) bider handiagoa da. Hortaz, deribatuen deribatuen deribatuak daude jokoan, alegia, jadanik hirugarren mailan dago fikzioa.

Moriarty-k esaten duenez, laster munduko finantza-sistemak segur aski geldialdi bat izango du, zeren kreditu guztiak ordainduak izan behar baitira.

AEBetako banku zentraleko nagusiarekin, Alan Greenspan-ekin, AEBetan bertan 2001ean hasi zena askoz arriskutsuagoa den higiezin erreal eta finantza-burbuila bilakatu da, orain mundu mailan (Liu, "Creative accounting and destructive risk").

Liu-k azaltzen duenez, 1990ko hamarkadako AEBetako booma ez zen industrial, finantzakoa baizik. Hiru arrazoi zeuden horretarako: (a) finantza-merkatuko desarautzea; (b) finantza-erremintak konputagailuen bidez aritzea, eta (c) finantzaren globalizazioa.

Finantza-arlo berri horrek kredituen hedapen izugarria ekarri zuen, arrisku-hartzaileak handituz eta irabazi konpentsatzaile korrespondenteak bilatuz. Kontua da finantza mota berri horrek zorra ere hedatzea ekarri zuela, ekitate korrespondentea hedatu barik. Hala, AEBetako merkataritza defizitak atzerritar esportatzaileak behartu zituen dolarreko erreserbak edukitzera AEBetako zor-burbuila finantzatzearren. Japoniak hamarkada oso batean politika hori eraman zuen, bere ekonomia atzeraldi batean jarriz, beraren dolarreko erreserbak handitzen ziren bitartean. 1995ean Txinak, Hong Kongek eta Taiwanek hartu zuten txanda Japoniatik: hiru ekonomia horiek batera dolarreko erreserba gehiago daukate Japoniak baino. (Kasu, Txina tratatuta dago AEBetako Altxor Publikoko 200×10^9 ko titulurekin). Hala, AEBak dira mundu osorako kontsumoaren azken bermatzailea: Londres, Frankfurt, Paris, Tokio, Hong Kong eta Singapur, horiek guztiak, New Yorkeko finantza aitzindari-gune bilakatu dira, dolarreko erreserbak hurrupatur, AEBetako zor-burbuila sostengatzearen.

Finantza-kapitalismo berri horretan kapitalak soilik fikziozko balioa dauka, zeinaren gainean zor ezkutuzko mendi izugarri handia eraikitzen den. Bere aldetik, kreditua ez dago sostengatuta ekitatearen bidez, nolabaiteko fondo konpentsatzaileen bitartez baizik.

Erabat artifizialki bultzaturiko interes-tasa txikien bidez, deribatuak 2001ean 100×10^{12} dolarreko kopurua oraingo 460×10^{12} dolar baino gehiagoko mailara igo dira. Fondo konpentsatzaileak munduan zehar hedatzen ari dira, Moriarty-k dioenez, 8.000 inguru gaur egunean. Horiek guztiak arriskutan daude, munduko 10 banku garrantzitsuenen erdia dagoen bezalaxe: "Inork onartu nahi ez duena baino askoz okerrago izango da". Ezagutzen dugun sistema finantzarioaren amaiera izan daiteke. Banku zentralak gai izan litezke 10^{12} dolarreko kopuru batzuk paperetan estaltzeko, baina iruzurra beraiek estal dezaketena baino 10 bider handiagoa da. Azkenean, fondo konpentsatzaile gutxiago egongo dira eta agian banku garrantzitsu batzuk itxiko.

¹⁴ Ikus <http://www.321gold.com/editorials/moriarty/moriarty082907.html>.

¹⁵ Ikus <http://henryckliu.com/page139.html>.

Hona Moriarty-ren azken hitzak: “Guztiek gezurra esango dizute, guztiek dauzkate interes ezkuuak. Nik ez dut. Okertuta egon ninteke baina ez naiz gezurretan ari. Uste duzuna baino askoz okerragoa izango da”.

Arazoa, alta, sakonagoa da, zeren dolarraren amaiera izango da Txinak aspertuko denean paper hutsak jasotzen, “komunerako paperak beste” (Moriarty-ren hitzak) balio duen bere bilioi dolarreko erreserbak.

Hudson-en ustez, finantza-kapitalismo berrian AEBetako Altxor Publikoak aparteko garrantzia dauka. Haren ustez, bizi dugun finantzializazio globalaren erdigunea AEBetan dago kokatuta. Hortaz, nahiz eta AEBek merkataritza defizit izugarriak jaso, AEBetako ekonomiatik irteten diren aparteko kapital fluxuek gainontzeko munduan finantza-burbuilak puzteko balio izan dute, inbertsiogileek atzerritar aktiboak erosi dituzten heinean. Dolarretako kapital fluxu horiek banku zentraletan bukatzen dira. Banku zentral horiek ez dute aukera askorik AEBetara birziklatzera baino, AEBetako Altxor-tituluen forman.

Baina azken puntu horretan Hudson-ek kale egin du, Warren Mosler-ek argi frogatu duen moduan: ikus Fed eta atzerritar banku zentralak (EBZ tartean)¹⁶.

Beste aldetik, egia da aktibo-prezioak eta, ondorioz, horietatik etor daitezkeen kapital-irabaziak direla nagusi gaur egungo burbuila-ekonomian, ez kontsumorako diren ondasun-prezioak. Baldintza berri horiek erabat aldatu dute ekonomiaren funtzionamendua. Testu-liburuetan, aldiz, ekonomia erabat irrealazaltzen da. Noiz arte? Beste aldetik, baldintza finantzario berri horietan, zein da ezkerrek duen politika ekonomikoa?

8. Diru beroa, diru beltza¹⁷

Santurtzin, gure Donejurgin, ezagutu dugu. Marinela askotxok liberiar eta panamar banderako itsasontzietan lan egiten zuten. Soldatak beste edozein barkutan jaso zitezkeenak baino askoz handiagoak ziren. Zergatik hori? Zer dela-eta bi herrialde horietako itsasontziak hain erakargarriak izatea bertoko marinelentzat?

Erantzuna Hudson ekonomialariarengandik dator. Bera 1965ean egon zen lanean Chase Manhattan bankuan. Txosten garrantzitsua idatzi zuen eta AEBetako gobernuari igorri, baita Tom Naylor ekonomialariari zeinak bere *Hot Money and the Politics of Debt* delako liburuan sartu baitzuen. Kontua hauxe zen: zergak ez ordaintzeko, paradisu fiskalak sortzea. Hori dela-eta AEBek aparteko sistema bat asmatu zuten petrolio enpresa handien inguruan.

Hudson-i hauxe agindu zioten: zer-nolako eragina zeukan petrolio-industriak AEBetako ordaintzeta-balantzari ikertzea. Horretarako, petrolio-enpresen mozkinak non gauzatzen ziren jakin behar zen.

Hiru aukera zeuden: (a) produkzio sistema non petrolio gordina lurretik atera zen; (b) findegietako prozesuan; (c) hedatze prozesuan non petrolio kontsumitzeko saltzen zen. Mozkinak Standard Oil, Esso zaharraren bulegoetan gauzatzen zirela deskubritu zuen, Jack Bennett-ek, denbora hartako Esso-ko diruzainak, erakutsi zion moduan. Izan ere, enpresa erraldoi horien bulegoetan, AEBetan bertan, enpresak berak ‘transfer prezioak’ jarri ahal zituen prozesu-katean, maila batetik beste

¹⁶ Ikus <http://www.unibertsitatea.net/otarrea/gizarte-zientziak/ekonomia/fed-eta-atzerritar-banku-zentralak-ebz-tartean>.

¹⁷ 2007an idatzia: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/02/07/diru-beroa-diru-beltza/>.

batera igarotzerakoan. Produkzio lekuetatik txikitako kontsumitzaileen lekuetara, zergak oso txikiak izan zireneko guneetan prestatu ahal zitezkeen mozkinak.

1960ko hamarkada hartan zergak ez ziren existitzen Panaman eta Liberian. Hortaz, bertan petrolio enpresek erregistratzen zituzten beren 'komenientziako banderako' itsas garraio konpainiak. Itsasoz haratagoko zerga-paradisuek nazioarteko enpresei aukera eman diete enpresa horiek ez dutela inolako mozkinik jasotzen adierazteko. Izatez, AEBetako enpresa horiek mozkinak eskuratzen dituzte noski. Hala ere, itsasoz haratagoko bankuek askatzen diete zergak ordaintzetik. AEBetako gobernuak bultzatu ditu banku amerikarrak diru beroko guneetan adarrak eraikitzeke, banku horiek, Hudson-en hitzetan anti-estatu bilakatu dira

Komenientziako banderako herrialde horiekin ez dago inolako transferentziarik azaldu AEBetako estatistiketan. Soilik oso iluna den 'nazioarteko' zutabe batean agertzen dira. (Badakigu 'nazioarteko' horrek komenientziako banderen menpe erregistratutako 'nazioarteko itsas garraioa' dela.)

Baina komenientzia, norentzat? Esso eta bera bezalako petrolio enpresa handiak gai ziren munduko zerga sistemekin jolastea: beren petrolio gordina oso merke ordaintzen zien Saudi Arabiari edo Venezuelari. Beren aldetik, itsas garraio adarrek beren petrolio garesti saldu zieten findegiei. Horrela, Standard Oil-ek oso merke saltzen zien bere petrolio gordina itsas garraioko adar horiei eta berauek oso garesti petrolio kontsumitzaileak ziren nazio industrialeko findegiei. Prezio hain garesti zen ezen findegigileek eta banatzaileek galerak besterik ez zituzten aipatzen beren kontuetan. Guraso enpresek beren petrolio zelaiak sendotzen zituzten Ekialde Hurbilean, Afrikan eta Hego Amerikan beren AEBetako ordainketa-balantzetan ez filial gisa, 'adar' modura baizik. Modu honetan, beste herrialdeetako baliabideak murriztea, gutxitzea AEBetako ekonomiaren parte balitz bezala hartua zen, mozkinak Liberian eta Panaman gauzatzen ziren bitartean.

Europa eta Ameriketako zerga-biltzaileek onartu zituzten enpresek berek aurkezturiko ordainketen balantzak. Horrela, mozkinak ez ziren azaltzen estatistiketan, bai ordera errealtatean. Era horretan zergak ez ziren ordaintzen: horixe izan da, eta oraindik bada, itsasoz haratagoko guneetako bankuen zeregin nagusia.

Gaur egun, iruzur fiskal hori beste batzuek ere ikasi dute (droga- eta arma-saltzaileek, krimenean aritzen direnek, mafia eta diru beltzarekin dihardutenek). Izan ere, Naylor-ek erakusten duenez, antzeko sistema bat martxan jarri dute drogan, krimenean, mafian, eta diru beltzarekin aritu eta aritzen direnak. Izan ere, Panaman eta Liberian hasi zena, Curaçao, Bermuda, Bahamak, Kaiman irlak, Hong Kong, Macau, Singapore, Libia eta Barhain-era hedatu da, baita Ozeano Pazifikoko zenbait irla txikitara ere.

Baina diru beltzeko negozio hori ondorioa izan da, AEBek maisuki martxan jarritako zergen sistemen kontrako anti-estatuen sarearen ondorioa. Sistema, diru beroko sistema, AEBekin hasi zen, berauen petrolio enpresekin.

Beste kontu garrantzitsu bat hauxe da, alegia, mundu mailako balantza-orriei begiratzen badiegu, desoreka handi bat azaltzen da hartzekodunen eta zordunen artean. Izan ere, itsasoz haratagoko banku-guneetan kontuak dauzkaten 'aurreztaileek' badauzkate berentzako eskariak, zeintzuek gune horien pasiboak irudikatzen dituzten, gune horiek gainontzeko munduarekiko beren eskariak berdintzen dituztelarik. Baina paradisu fiskal horiek edukitako eskari finantzarioak, bere aldetik, zor zaizkie beren itsasoz haratagoko 'aurreztaileei'. Datuetan faltan dena hauxe da: itsasoz haratagoko paradisu horien gaineko 'aurreztaile' (zerga ez-ordaintzaile, kriminal, droga saltzaile eta abar) horien eskariak, beren jatorrizko herrialdeen araberako klasifikatuak.

Aurrezki horiek *International Monetary Fund* delakoaren (Nazioarteko Moneta-Fondoren) 'erroreak eta omisioak' direlako kontuetan galduak dira. Hori horrela da zeren, kasu, diru beroko azken erreklamatazaileak ez daude identifikatuta kate oso luze batean. Horrela, estatistikek ez dute ezer adierazten 'aurreztaile' ikusezin horietaz eta beraien jatorrizko herrialdeez. Hortaz, munduko zorrak lokalizatutako aurrezkiak baino handiagoak dira, 'errore eta omisio' delako kopuruetan. (Gure egunetan, kasu, errusiar esportatzaile batek saldu egiten du fikziozko prezio merke batean, erosleari eskatuz diferentzia itsasoz haratagoko banku batean jartzea. Errusiar esportatzaile horrek ez du deklaritzen jabetza hori, kontu ofizialetan ez agertuz. Errealitatean, alta, egon badago. Horrelaxe aberastu dira Errusian lehengo alderdi komunistako 'buruzagi' askotxo¹⁸).

Bi eratarata funtzionatzen du jolas horrek: (i) inportatzaileek esaten dute gehiago ordaintzen dituztela inportazioak azken horien benetako prezioa baino. (Hauxe da petrolio-enpresek egiten dutena, beraiek beren petrolio gordina beren findegiei hain garesti saltzen dietenean. Modu horretan, findegiek ezin dute inolako mozkinik atera.) (ii) Esportatzaileek esaten dute beraiek gutxiago jasotzen dutela beraiek ordaintzen dutena baino.

Erosleak diferentzia ordaintzen dio kontu pribatu bati itsasoz haratagoko banku batean, AEBek helburu horretarako antolatutako bankuan. Era horretan, munduko fenomenorik garrantzitsuenetariko bat ekonomia 'beltzean' sartu dute: IMFeko estatistika ofizialetan paradisu horien gordailuak parekatuta daude 'errore eta omisioekin'. Alta, gune horiek analisi ekonomikoen erdiguneak, bihotzak dira. Baina maiz aberastasun modernoaren metaketan anomalia gisa dira tratatuak. Harritzekoa benetan. Tartean ekonomia ofiziala, ortodoxoa, lasai.

Sistema finantzarioak industriari begira egon behar du; banku-sistema parasittoa ez den garapen ekonomikoari begira jarri behar da. Horretarako, ekonomia berri bat beharrezkoa da, kredituak ongi zuzenduko lituzkeen ekonomia berria. Horra hor, bada, Euskal Herrirako, eta bereziki euskal sindikalgintza berrirako benetako apustu estrategikoa.

¹⁸ Ikus <http://www.counterpunch.org/schaefer02272004.html>.